

65. Ünnepi tanulmányok
Faludi Gábor
születésnapja tiszteletére

LIBER AMICORUM
STUDIA G. FALUDI
DEDICATA

LIBER AMICORUM – STUDIA G. FALUDI DEDICATA

LIBER AMICORUM
STUDIA G. FALUDI DEDICATA

Ünnepi tanulmányok Faludi Gábor 65. születésnapja tiszteletére

Szerkesztette:
Grad-Gyenge Anikó – Kabai Eszter – Menyhárd Attila

Budapest, 2018

ELTE Állam- és Jogtudományi Kar

Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület

SZECSKAY
ÜGYVÉDI IRODA - ATTORNEYS AT LAW
WWW.SZECSKAY.COM

Szecskay Ügyvédi Iroda

© Szerzők, 2018

© Szerkesztők, 2018

ISBN 978-963-489-000-3

www.eotvoskiado.hu

Felelős kiadó: az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar dékánja
és az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület főigazgatója

Projektvezető: Sándor Júlia

Kiadói szerkesztő: Kiss Ernő Csongor

Tipográfia: Bornemissza Ádám

Borítóterv: Csele Kmotrik Ildikó

Nyomdai kivitelezés: Multiszolg Bt.

Tartalom

Szerkesztői köszöntő	7
<i>Arday Márta</i> : Házastársi köszöntő Faludi Gábor 65. születésnapjára	9
<i>Bacher Gusztáv</i> : A soha ki nem fogyó tintapatron. A jogkimerülés és a szerződési szabadság	12
<i>Békefiné Mózsik Tímea</i> : Faludi Gábor köszöntése	22
<i>Békés Gergely – Mezei Péter</i> : Eredetiség és azonosíthatóság	23
<i>Darázs Lénárd</i> : A generálklauzula szubsidiaritása a tisztességtelen verseny elleni jogban	48
<i>Ifj. Faludi Gábor</i> : A reklámjogi szabályozás jogpolitikai szempontjai, különös tekintettel az összehasonlító reklámra	61
<i>Fazekas Marianna</i> : Köszöntő	69
<i>Id. Ficsor Mihály</i> : Possible exceptions to, or limitations of the rights of reproduction and making available to the public characterized as „e-lending”. <i>Stichting Leenrecht</i> seen from the viewpoints of <i>de lege lata</i> and <i>de lege ferenda</i>	70
<i>Fuglinszky Ádám</i> : „Meg nem fejtett rejtély. Hogyan történt, nem tudom.” Kérdőjelek a többletmunka és a pótmunka szabályozása kapcsán	88
<i>Görög Márta</i> : Néhány gondolat a kutatási együttműködésként értelmezett kutatási szerződéshez	111
<i>Grad-Gyenge Anikó</i> : A szerződési jog harmonizációja rendelettel: új utak a szerzői jogi harmonizációban	122
<i>Gyertyánfy Péter</i> : Repedések a hatályos szerzői jog épületén	138
<i>Győri Erzsébet</i> : Faludi Gábor szerzői jogi szakértő	148
<i>Harmathy Attila</i> : Közjog – magánjog – Ptk.	154
<i>Király Miklós</i> : Egységes adásvételi jog – kapu a jogi sokszínűség felé?	168
<i>Kisfaludi András</i> : Az értékpapír jogi definíciójáról	184
<i>Koltay Krisztina</i> : Rendhagyó köszöntő, avagy visszaemlékezés az ezredfordulót megelőző évekre	206
<i>Kovács Zsuzsanna</i> : Egy igazi tanító	209

<i>Kricsfalvi Anita</i> : Audiovizuális művek életpályája online térben. Van-e jövőbeni útja egy régi filmnek a saját remake-adaptációján túl is? . . .	210
<i>Kukorelli István</i> : A lelkiismereti és vallásszabadságról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvény születése és sajátosságai	221
<i>Lendvai Zsófia</i> : A nyilvánossághoz közvetítés joga	235
<i>Lenkovics Barnabás</i> : Személy, személyiség, alkotó ember. Köszöntő gondolatok Faludi Gábor 65. születésnapjára	254
<i>Lukácsi Péter</i> : A védjegy jog belső versenyjogi korlátai, különös tekintettel az abszolút oltalomkizáró okokra	264
<i>Menyhárd Attila</i> : Hatékony szerződésszegés	275
<i>Molnár Hella</i> : Néhány gondolat az ági vagyon redintegrációjáról és szurrogációjáról	291
<i>Munkácsi Péter</i> : <i>Metall auf Metall</i> Európában, avagy a sampling (újra)felfedezve?	299
<i>Pogácsás Anett</i> : A digitális mű integritásvédelmének aktuális kérdései	320
<i>Rozgonyi Krisztina</i> : A szerzői jog a digitális kommunikáció korában: ilyen jövőt képzeltünk-e?	337
<i>Sár Csaba</i> : A nyilvánossághoz közvetítés aktuális kérdései az Európai Bíróság gyakorlatában	351
<i>SzecsKay András</i> : Faludi Gábor köszöntése	363
<i>Szeibert Orsolya</i> : A gyermek vagyonának kezelése a családban: a szülő vagyonkezelői jogának alakulása a szabályozás tükrében	365
<i>Székely László</i> : Határsértés	377
<i>Szinger András</i> : Boldogok a sajtókészítők? Néhány gondolat az ízek, illatok szerzői jogi oltalmáról	398
<i>Timár Adrienn</i> : Ki meséli a mesét, avagy az önálló életet élő karakterek sajátos világa az USA joggyakorlatában	410
<i>Tomori Pál</i> : Kicsik és nagyok. Verseny, méretgazdaságosság és folyamatirányítás a közös jogkezelésben	425
<i>Tóth Andrea Katalin</i> : A szöveg- és adatbányászat jövője az Európai Unió szerzői jogában	434
<i>Tóth Péter Benjamin</i> : Két világ határán	448
<i>Tőkey Balázs</i> : Az élethez és az emberi méltósághoz való jog mint személyiségi jog	450
<i>Vékás Lajos</i> : Két kérdés a Polgári Törvénykönyv gyakorlatából	465

Békés Gergely – Mezei Péter
(jogtanácsos, Előadóművészi Jogvédő Iroda –
habilitált egyetemi docens, nemzetközi dékánhelyettes, SZTE ÁJK)

Eredetiség és azonosíthatóság

Faludi Gábor munkássága nélkül ez a tanulmány ebben a formában nem készülhetett volna el. Szerzőpárosunk arra vállalkozott ugyanis, hogy a számunkra mintaeértékűnek tartott szakember legfontosabb erényeire építő tanulmányt igyekszik alkotni. Hogy melyek ezek az erények? Elsőként mindenképp a tudományos alaposítást kell említeni. Faludi Gábor azonban több, mint egy két lábon járó hideg jogi enciklopédia, munkája során mindig megjelenik az odafigyelés, a párbeszéd, a megértés vágya, az óvatos megértetés szándéka. A jelen tanulmány írása során mindvégig világos volt, hogy valamenyny ilyen tulajdonságra szükségünk lesz egy, a szerzői jog alapjáig leásó, ugyanakkor gyakorlati kérdéseket feszegető tanulmány elkészítéséhez. Főleg ez a helyzet, ha a tanulmány több szerző közös gondolkozásának végeredményét tükrözi. A Faludi Gáborral folytatott közös munkáink alkalmával meggyőződhattünk arról, hogy az ünnepelt párját ritkítóan ötvözi az egyetemi oktató elméleti alaposítást az ügyvédi hivatás gyakorlatiasságával. Ennek megfelelően olyan témát kerestünk, amelyben ez a két – esetenként egymással is versengő – nézőpont egyszerre lelhető fel, miközben a szerzőpáros egyik tagja gyakorlati jogász, másik tagja pedig egyetemi oktató. Csak bizni tudunk abban, hogy Faludi Gábornak is legalább annyira az érdeklődésére lesz választott témánk, ahogy nekünk volt a közös gondolkozás alatt. Azt is reméljük, hogy vissza tudunk adni valamit azon szakmai fortélyokból, amelyeket e kötet ünnepeltjétől leshettünk el.

A szerzői jogvédelem eredőjét a szerzői művek egyéni, eredeti jellege jelenti. E megállapítás jelentőségét növeli, hogy a 21. század információs gazdagsága vagy a tartalmakat a közönséghez eljuttató csatornák számának növekedése miatt az egyes alkotások szerzői jogi (vagy más szellemi tulajdonvédelmi) oltalmazása iránti igény robbanásszerűen megnőtt.¹ Azért is fontos ez, mert a jogvédelem fennállását legkevesebb két

¹ Erre vonatkozóan lásd különösen GYERTYÁNFY Péter: Meddig terjedjen még a szerzői jog? *Jogtudományi Közöny*, 59. (2001) 9., 337–348. o.; GYERTYÁNFY Péter: Kell-e még szélesebb szerzői jog? *Magyar Tudomány*, 48. (2003) 2., 226–230. o. Megjelenés előtt áll az a kötet, amelyben számos szerző a nem hagyományos tartalmak (például graffiti, akrobatamutatványok, fontok, sportmozdulatok stb.) szerzői jogi védelmét (vagy épp annak hiányát) járja körbe. Lásd LUCCHI, Nicola – BONADIO, Enrico (eds): *Non-Conventional Copyright: Do New and Non Traditional Works Deserve Protection?* 2018. (Megjelenés alatt.)

irányból lehet vizsgálni. Egyrészt – pozitív irányból szemlélve – az alkotók mind alacsonyabb belépési küszöbön reménykednek, és valamennyi kreatív tevékenységet jogvédelemre méltónak ítélnék. Másrészt – negatív irányból szemlélve – a fogyasztó/felhasználó szükségképpen minél nagyobb mozgásteret igényel a források használata során. Sőt, egyáltalán nem biztos, hogy ami a szerző számára egyéni, eredeti jellegű tartalomnak tűnik, azt egy átlagos felhasználó is akként azonosítja (ezt nevezhetjük az azonosíthatóság kritériumának).

Ez a fajta bizonytalanság a jog világában nem szerencsés, sok – jogi jelentőséggel is bíró – félreértés ered az eltérő álláspontokból. Nem véletlen, hogy számos esetben felmerült annak a kérdése, hogy a művek szerzői jogi védelmezhetőségét kinek a szemszögéből kell megvizsgálni. Más szóval, a szerző szükségképpen szubjektív véleménye, a társadalom szükségképpen objektív(ebb), esetleg egy szakértő objektív felfogása határozza-e meg a jogvédelem fennállását.² Az ugyanis elképzelhető, hogy a zeneszerző kreatívnak tartja zongoradallamát, ám arról másként vélekedik egy átlagos zenefogyasztó, és megint másként egy zeneelméleti szakember. Ugyanígy elképzelhető, hogy az említett dallam megszületéséhez tudattalanul (vagyis anélkül, hogy a zeneszerző maga felismerte volna a dallam eredetét) egy régebbi zenemű szolgált ihletül, amit azonban egy zenében jártas hallgató (vagy épp szakember) könnyen észlelhet. Annak megválaszolásában, hogy ilyenkor a jogvédelem fennáll-e, a technológiasemleges védelem elve, a jogvédelem alacsony minimumküszöbe, illetve az esztétikai vagy minőségi körülmények kötelező figyelmen kívül hagyása sem nyújt mindig elegendő segítséget.³

Egy további fontos körülmény teszi még színesebbé az egyéni, eredeti jelleg és az azonosíthatóság kérdéskörét. Nevezetesen az, hogy a szerzői jog heterogén műtípusokat oltalmaz. Egy képzőművészeti alkotás és egy számítógépi programalkotás nem csupán megjelenési formájában és a műélvezetet illetően, de az egyszerű fogyasztó/felhasználó szempontjából az azonosíthatóságukat is tekintve jelentős különbségeket mutatnak. Ugyanez igaz lehet azonos műtípusokat illetően is: a zene olyan sokszínű, hogy egyes műfajok fényévnyi távolságra lehetnek egymástól: az ipusztériális metál és a klasszikus zene rajongóin túl azok hangzása is jelentősen eltér egymástól. Ugyanez az állítás gyakorlatilag bármely más műtípus esetén is megállja a helyét.

Ennek folyománya, hogy az egyes művek egyéni, eredeti jellegének a megállapíthatósága, illetve felhasználói oldalról nézve az azonosíthatóság foka számottevő különbségeket mutathat. Ez részben annak tudható be, hogy egyes műtípusok eltérő

² Ez különösen annak fényében lehet érdekes, hogy a magyar szerzői jog is elfogadja a mű integritásához fűződő jog szubjektív, vagyis a szerző megítélésén alapuló védelmét. Lásd GYERTYÁNFY Péter: *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*. Budapest, 2014. 139. o.

³ Levezethető az 1999. évi LXXVI. törvény a szerzői jogról preambulumból és az 1. § (3) bekezdéséből.

érzékszervek használatát teszik szükségessé. A látást feltételező műtípusok esetén például az egyéni, eredeti jelleg irányából nézve nem elhanyagolható, hogy egy háromdimenziós alkotás elvileg nagyobb fokú alkotói szabadságot enged, mint egy kétdimenziós mű. A műélvezetet hallás útján biztosító alkotások esetén (különösen a zenénél) széles a lehetőségek tárháza, ám a zene lejátszására alkalmas eszközöké már véges. Egy billentyűs hangszeren található oktávok száma korlátozott, egy fúvós hangszert legfeljebb csak tíz ujjal lehet használni, egy gitáron pedig a húrok és bundok, következésképp a hangok és az akkordok száma limitált. A zenei mozgáster így elvileg korlátozottabb, mint például a képzőművészetek területén. Szoftveres környezetben ugyanazt a számítógépes parancsot teljesen eltérő forráskóddal is ki lehet adni, sőt, azonos forráskód – a fordításra használt algoritmus sajátosságai okán – eltérő gépi kóddá is formálható.⁴

Mindezeket az azonosíthatóság irányából nézve másként is láthatjuk. *A gondolkodóról*, legyen az két- vagy háromdimenziós, mindenkinek Auguste Rodin jut az eszébe. A Pachelbel-kánont pedig a zeneszeretők talán még akkor is könnyedén felismernék, ha azt ütőhangszeren, hegedűn vagy épp gitáron játsszák. Két eltérő forráskódú, ám azonos funkciókat ellátó és külsőre teljesen azonos interfészről pedig más lehet a külső szemlélő véleménye, mint az adott fejlesztőké.

Ezek a vázlatos példák is igyekeznek érzékeltetni, hogy a szerzői művek jogvédelme nem magától értetődő, és a jogvédelem eredőjeként számon tartott egyéni, eredeti jelleg is több irányból vizsgálható. A tanulmány ennek okán megvizsgálja egyrészt, hogy milyen szerzői jogi szabályozás és gyakorlat vonatkozik a csekélyebb terjedelmű műrészletekre, illetve azok szerzői jogvédelmét az egyéni, eredeti jelleg miként alapozza meg. Másrészt áttekinti, hogy a felhasználásnak mennyiben lehet előfeltétele az azonosíthatóság, és amennyiben az adott műrészlet a társadalom tagjai számára alapvetően nem (vagy csak speciális szakértelem mellett) azonosítható, milyen védekezésre nyílik lehetőség a felperesi követeléssel szemben. A tanulmány ennek keretében különös figyelmet szentel az eredetiség kontra azonosíthatóság problematikájának frontvonalába tartozó hangmintázásnak (sampling), ám ezen felül számos további művészeti területről igyekszik olyan példákat felvonultatni, amelyek segítségével a fentebb vázolt problematika megvilágíthatóvá válik.

⁴ E helyütt eltekintünk azon „alkotások” vizsgálatától, melyek nem a hagyományos, „szerzői jogilag kompatibilis” érzékszervek (látás, hallás, tapintás) számára készültek. Egyes országokban elképzelhető ételek és illatok (parfümök) szerzői jogi védelme is, ám ezek a megoldások nem nyertek univerzális elismerést. Lásd TAKÁCS Nóra: A szerzői jog által védett művek és teljesítmények. In LEGEZA Dénes (szerk.): *Szerzői jog mindenkinek*. Budapest, 2017. 53–77. o.

1. Történeti áttekintés

1.1. Európai jogfejlődés

Az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa 2001. május 29-én fogadta el az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló 2001/29/EK irányelvet (Infosoc irányelv). Az Infosoc irányelv 2. cikke akként rendelkezik, hogy a tagállamok biztosítani kötelesek a közvetett vagy közvetlen, ideiglenes vagy tartós, bármely eszközzel vagy formában, egészben vagy részben történő többszörözés engedélyezésének, illetve megtiltásának kizárólagos jogát.

Az Infosoc irányelvben megjelenő „vagy részben” fordulat újdonságnak tekinthető, a többszörözési jog kapcsán ennek kifejezett kimondását sem a nemzetközi szerzői jogi dokumentumok szintjén (Berni Uniós Egyezmény, Római Egyezmény, TRIPS), sem az Unió korábban keletkezett irányelvei, sem az Egyesült Államok joganyagában nem lehet detektálni.

Az irányelvet elemző fontosabb kommentárok a „vagy részben” fordulat értelmezése kapcsán némileg széttartó véleményt fogalmaznak meg. Thomas Dreier és Bernt Hugenholtz elemzésében arra utal, hogy a fenti fordulat végső soron a mű bármilyen rövid részletére kiterjeszti a védelmet.⁵

Silke von Lewinski ezzel csak részben ért egyet, mivel álláspontja szerint a mű részlete csak addig áll védelem alatt, amíg ez a részlet önmagában is kielégíti a szerzői jogi védelem alapfeltételét, vagyis eredetinek tekinthető.⁶ A kommentátor egy másik, Michel Walterrel közösen szerkesztett kötetében azt is megjegyzi,⁷ hogy fenti levezetése nem, vagy csak korlátozottan alkalmazható a szomszédos jogi jogosultak vonatkozásában. Ennek oka, hogy mivel a szomszédos jogi jogosultak vonatkozásában az eredetiségre vonatkozó követelmény nem értelmezhető, így a nemzeti jogalkotónak kell rendelkeznie arról, hogy a szomszédos jogi teljesítmény milyen mértékű része áll védelem alatt.

Az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: EUB) a gyakorlata, különösen pedig az *Infopaq I.*-ügyben hozott ítélet az utóbbi kommentárokat támasztja alá. A konkrét ügy alapkérdése az volt, hogy az írott média-figyelés és -elemzés során a napilapokból és egyéb időszaki kiadványokból kiválogatott cikkekről készített kivonatok (részletek) többszörözése megvalósítja-e az Infosoc irányelv 2. cikke szerinti felhasználást.

⁵ DREIER, Thomas – HUGENHOLTZ, Bernt: *Concise European Copyright Law*. Amsterdam, 2006. 359. o.

⁶ VON LEWINSKI, Silke: *International Copyright Law and Policy*. Oxford, 2008. 140. o.

⁷ WALTER, Michel – VON LEWINSKI, Silke: *European Copyright Law*. Oxford, 2010. 969. o.

Verica Trstenjak főtanácsnok indítványában⁸ rögzítette, hogy a „részben történő többszörözés” fogalmának tág értelmezése nem torkollhat olyan „abszurd és eltúlzott műszaki” értelmezésbe, amely alkalmazási körén belül kiterjed minden, még a szerzői jogi védelem alatt álló mű kis és jelentéktelen töredékét érintő többszörözésre is. A főtanácsnok álláspontja szerint a művek részben történő többszörözésének is olyan tartalommal, felismerhetőséggel, valamint – szerzői jogi védelem alatt álló mű részeként – meghatározott szellemi méltósággal kell bírnia, amely megköveteli a szerző védelmét. Álláspontja szerint a vizsgálatnak két elemből kell állnia. Az *azonosítási komponensnek* arra kell irányulnia, hogy a másolatban szereplő szavak – sorrendjük tekintetében is – azonosak-e a forrással. A *felismerhetőségi komponensnek* pedig arra, hogy a részleges másolat alapján felismerhető-e a szerzői jogi védelem alatt álló mű tartalma. A főtanácsnok a fentiek alapján arra a következtetésre jut, hogy nem lehetséges a részben történő többszörözés kapcsán olyan mennyiségi (de minimis) kritériumot megjelölni, amely annak pontos meghatározására épül, hogy egy mű mekkora részét kell ahhoz többszörözni, hogy részleges többszörözés keletkezzen.

A főtanácsnok véleményében nagyon szemléletes példákat hozott, ezért érdemes azokat röviden idézni. A főtanácsnok helyesen állapítja meg, hogy nem lenne lehetséges egy részlet alapján a forrást beazonosítani, ha egy fehér alapon ábrázolt tárgyról készített fotóból csak a háttérrel mutató részlet kerül kiemelésre. Ha azonban a fotó a tárgy egy részét is ábrázolná, úgy az azonosítási és a felismerhetőségi komponens is megvalósulna. Egy másik példával a főtanácsnok még jobban rámutat, hogy a mennyiségi szempontok önmagukban miért nem lehetnek elégségesek a részleges többszörözés megítélésére. Míg ugyanis a „Et tu, Brute?” és a „Távközlési cégcsoport eladás” részletek a szavak számát tekintve azonos hosszúságúak, addig az első alapján egyértelműen azonosítható William Shakespeare *Julius Caesar* című drámája, a második alapján azonban ilyen megállapítás nem tehető.⁹

Az ítélet a legtöbb tekintetben elfogadja a főtanácsnok álláspontját. Az EUB előbb rögzíti, hogy a védelem kizárólag olyan műre terjed ki, amely eredetinek tekinthető abban az értelemben, hogy az a szerző saját alkotása.¹⁰ Ezt követően az ítélet rögzíti azt is, hogy e követelményt a művek részleteire is alkalmazni kell, mivel az Infosoc irányelvben és a tárgy vonatkozásában irányadó más irányelvekben sincs utalás arra, hogy e részekre más szabályok vonatkoznának, mint az egész műre. Következésképpen ezek akkor részesülnek szerzői jogi védelemben, ha jellegüknél fogva szerepet játszanak az egész mű eredetiségében.¹¹ Az ítéletben a bíróság azt is

⁸ C-5/08. *Infopaq International A/S kontra Danske Dagblades Forening* ügyben 2009. február 12-én kiadott főtanácsnoki vélemény ECLI:EU:C:2009:89 58. pont.

⁹ Uo. 20. és 22. lábjegyzetek.

¹⁰ C-5/08. *Infopaq*-ügy, 37. pont.

¹¹ Uo. 38–39. pontok.

rögzítette, hogy az újságcikkekben szereplő egyes szavak – mint műrészletek – önmagukban nem tekinthetők az azokat használó szerző alkotásának, kizárólag azok kiválasztásán, elrendezésén és kombinációján keresztül van lehetősége a szerzőnek alkotó szelleme eredeti módon történő kifejezésére és olyan eredmény létrehozására, amely szellemi alkotásnak tekinthető. A szavak tehát jellegüknél fogva nem tekinthetők olyan elemeknek, amelyekre a védelem kiterjed.¹²

Nem sokkal később az EUB a *Premier League*-ítéletében megerősítette a fentieket. Ez utóbbi ítéletében a bíróság azt is kimondta, hogy a részletek szerzői jogi oltalma kapcsán annak van jelentősége, hogy az egyidejűleg érzékelhető részletek maguk megfelelnek-e az eredetiség kritériumának.¹³

1.2. Az Szjt. ma hatályos rendelkezésének kialakulása

Az Szjt. 16. §-ának azon bővítése, amely szerint a szerzői jogi védelem alapján a szerző kizárólagos engedélyezési joga nemcsak a mű egészének, hanem a mű valamely *azonosítható részének* felhasználása engedélyezésére is kiterjed, az Szjt. 2003-as, az uniós csatlakozást előkészítő módosításával került megfogalmazásra.¹⁴ Az Szjt. 1999-es elfogadását követően ez volt a szerzői jogi törvényt érintő első jelentősebb módosítási csomag, mai szemmel nézve meglepően részletes, több hónapon keresztül folyó, több személyes egyeztetést is tartalmazó szakmai egyeztetés mellett.

A jogszabályt előkészítő Igazságügyi Minisztérium (a továbbiakban: IM) által nyilvánosságra hozott első, még csak a szerzői jogi törvényre vonatkozó javaslatokat összegző változat (2003. március 14-i dátummal) az Szjt. 16. §-át nem érintette, az Infosoc irányelv 2. cikkének való megfelelést a többszörözési jogról szóló 20. § olyan tartalmú módosításával kívánták megoldani, amely szerint többszörözésnek minősült volna a „mű egészének *vagy valamely részének* anyagi hordozón való – közvetlen vagy közvetett – rögzítése”. A javaslat tehát az „azonosítható részlet” helyett a „valamely rész” fordulatot alkalmazta, amely mind tartalmilag, mind terjedelmileg más halmazt fed le. Fontos megjegyezni, hogy a javaslat az Infosoc irányelv átültetését e tekintetben szűken oldotta volna meg, hiszen – szemben a jelenleg hatályos szabályozással – az azonosítható részletre vonatkozó kiterjesztés csak a többszörözésre terjedt ki.

¹² Uo. 44–45. pontok.

¹³ C-403/08. *Football Association Premier League Ltd és társai kontra QC Leisure és társai* ügyben, valamint a C-429/08. *Karen Murphy kontra Media Protection Services Ltd* ügyben 2011. október 4-én hozott ítélet ECLI:EU:C:2011:631 157. pont.

¹⁴ 2003. évi CII. törvény egyes iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények módosításáról.

Az IM tervezetét véleményező szervezetek közül több¹⁵ is jelezte, hogy miközben a javasolt módosítással alapvetően egyetért, a konkrét megvalósítás egy *a contrario* értelmezéssel olyan – téves – értelmezéshez is vezethet, amely szerint a mű részének bármilyen egyéb (nem a többszörözés körébe tartozó) felhasználása nem tartozna az engedélyezési jogok körébe. A hibás értelmezés kiküszöbölése érdekében ezért több szervezet – például az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület és a Magyar Szerzői Jogi Fórum Egyesület – is azt javasolta, hogy a részlet felhasználására vonatkozó szabály a vagyoni jogokra vonatkozó általános rendelkezéseket tartalmazó 16. §-ban kapjon helyet.

Az IM által nyilvánosságra hozott második, még mindig csupán a szerzői jogi törvényt felölelő tervezet (2003. április 14-i dátummal) – elfogadva a szakmai egyeztetés során beérkezett, egybehangzó véleményeket – a mű részletének felhasználására vonatkozó rendelkezést általános szabállyá emelte, és a 16. §-ban helyezte azt el. Ezzel párhuzamosan a 20. § módosítására irányuló javaslat kikerült a csomagból. Ebben az előterjesztésben a tervezet még több alternatív verziót is tartalmazott, az alábbiak szerint: „[...] mű egészének vagy valamely (azonosítható/felismerhető) részének anyagi formában [...]”.

Az Sztj. ma ismert szövegének megfelelő előterjesztés az IM által nyilvánosságra hozott, 2003. május 23-i dátummal ellátott változatban jelent meg, majd az kapott helyett a Kormány számára készített, 2003. június 16-i dátummal ellátott előterjesztésben is.¹⁶ Az előterjesztés indokolása szerint az *„INFOSOC-irányelv 2. cikke a többszörözés jogát nemcsak a mű vagy egyéb teljesítmény egésze, hanem valamely része tekintetében is kifejezetten megadja a szerzőnek, illetve a többi jogosultnak. Az Sztj. 18. §-ának (1) bekezdése ezt külön nem említi a többszörözés jogának szabályai között, mivel általános joggyakorlati tanként vált elfogadottá, hogy a mű valamely azonosítható, felismerhető részének felhasználására is kiterjednek a szerző vagyoni jogai. A tervezet ezért az irányelv szóban forgó rendelkezésének a vagyoni jogokra vonatkozó általános szabályok körében tesz eleget, a törvény szövegében megjelenítve az említett joggyakorlati tételt: a szerzői jogi védelem alapján a szerzőt nemcsak a mű egészének, hanem valamely azonosítható részének felhasználására is kizárólagos jog illeti meg [lásd a tervezet 52. §-ában az Sztj. 16. §-a (1) bekezdésének módosítását]”*.

Az Országgyűlés elé a fentivel azonos normaszöveg és indokolás került betervezésre.¹⁷

¹⁵ Az észrevételt először az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület fogalmazta meg, melynek jogi igazgatója akkor a jelen kötet ünnepeltje, Faludi Gábor volt.

¹⁶ IM/EUR/2003/TERVEZET/309/11.

¹⁷ Lásd <http://www.parlament.hu/irom37/5086/5086.pdf> (Letöltés ideje: 2018. március 11.)

2. A részlet azonosíthatóságának kérdése

A mű részletének azonosíthatósága több szempont alapján vizsgálható, ezek együttes figyelembe vétele kellő pontossággal körberajzolja a védelem határait.

2.1. Terjedelmi vizsgálat

Nyilvánvalónak látszik, hogy minél terjedelmesebb egy mű részlete, az annál könnyebben azonosítható a mű egészével. Másként kifejezve, az azonosíthatóság legegyszerűbben mennyiségi szempontok alapján vizsgálható.

A Szerzői Jogi Szakértő Testület (a továbbiakban: SZJSZT) eljáró tanácsának egy konkrét ügyben arról kellett állást foglalnia, hogy egy könnyűzenei mű nyolc ütem hosszúságú részlete szabad felhasználásként (idézésként) hasznosítható-e. Az említett ügy ugyan elsősorban az idézés mint szabad felhasználás kérdéseire koncentrált, azonban kiemelésre érdemes, hogy az eljáró tanács az egész mű hosszához képest nem túl jelentős terjedelmű részlet beazonosíthatóságát nem látta problémásnak.¹⁸ Ebből is látható, hogy a részlet meglehetősen kis terjedelemmel eléri a beazonosíthatósághoz szükséges terjedelmet.

Nehezebb azonban az azonosíthatóság belépési küszöbét meghatározni, noha az elmúlt egy-két évtizedben ennek – elsősorban a könnyűzene területén – nagy jelentősége lett, az úgynevezett sampling¹⁹ technika elterjedése okán.

A jelen tanulmányban alább részletesen bemutatott *VMG v. Ciccone* ügyben például a bíróságnak egy 0,23 másodperc hosszúságú részlet kapcsán kellett szerzői jogilag releváns megállapításokat tenni. A jelen tanulmány szerzői azon az állásponton vannak, hogy egy közel öt perc hosszúságú könnyűzenei alkotás terjedelmének 0,07% százalékát sem elérő részlete kívül esik a beazonosíthatóság, ebből következően a szerzői jogi engedélyezési jogok határán. Ezt az álláspontot az is alátámasztja, hogy a konkrét ügyben az átvétel igazolására igénybe vett szakértő sem tudott egyértelmű álláspontot kialakítani.

Egy másik konkrét ügyben bírósági eljárásra ugyan nem került sor, mégis alkalmas a belépési küszöbre vonatkozó szempontok szemléletes bemutatására. A konkrét esetben Eddie Johns *More spells on you* című, a hetvenes évek végén kiadott hangfelvételéből vett át hangmintákat az ezredforduló egyik sikerzenekara, a Daft Punk. A mintavétel során alkalmazott technika részben újszerű volt, mert miközben a sampling általában kifejezetten épít a hangminták beazonosíthatóságára, ebben az esetben ezt kifejezetten kerülték az „átdolgozók”. A munka során a kiindulási pont-

¹⁸ Lásd <http://www.sztnh.gov.hu/hu/szakvelemenyt/332004> (Letöltés ideje: 2018. március 11.)

¹⁹ Lásd a fogalomról részletesen: BÉKÉS Gergely – MEZEI Péter: A sampling megítélése a magyar szerzői jogban. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, (2010) december, 5–32. o.

ként alkalmazott hangfelvételt lényegében atomjaira szedték a producerek, majd az így alkotóelemeire bontott felvételtől – további hangszeres sávok felhasználásával – olyan hangfelvételt hoztak létre, amely semmilyen módon nem emlékeztet az eredeti felvételre.²⁰

Ez utóbbi leginkább azzal az eljárással rokonítható, amikor – a bűnügyi történetek népszerű sémáját átvéve – egy ember az újságból kivágott betűk segítségével kommunikál a külvilággal. Ebben az esetben kétségtávolyan elmondható, hogy az új gondolat hordozója (a levél, illetve a zenei példánál maradva a *One more time* című világsláger) nem jöhetett volna létre a kiindulási pont (az újság, vagy Eddie Johns felvétele) nélkül, mint ahogyan az is, hogy az új gondolat *hordozója*, az elemi részecskék szintjén túlnyomórészt megfeleltethető az eredeti gondolat *hordozójával*. Ezzel együtt az is elmondható, hogy a felhasznált „atomok” egyenként olyan rövidek, hogy azok nem teszik az eredeti művet (vagy hordozót) beazonosíthatóvá, az elemi részecskék akár tömeges felhasználása pedig nem eredményezi az eredeti gondolat reprodukálását.

2.2. Tartalmi vizsgálat

Egy műből átvett rész nyilvánvalóan nemcsak terjedelmi, hanem tartalmi szempontból is vizsgálható.

Miközben egy hosszabb műből szabadon kiragadott pár szavas részlet alapján az eredeti mű az esetek túlnyomó többségében legfeljebb a digitális műbeazonosítási technológiák számára lesz beazonosítható, aközben a mű lényegét hordozó – akár meglepően rövid – részletek a nagyközönség számára is könnyen azonosíthatóvá teszik a művet. Ha a részlet a mű lényegi gondolatát tartalmazza tömörített módon, úgy a beazonosítás is könnyebb.

Bizonyos – elsősorban lírai, illetve zenei – műfajokra jellemző, hogy a mű gondolatát a szerző elkülönült szerkezeti egységbe, a refrénbe sűríti. Mivel a refrén – a teljes művel összevetve – szükségszerűen maga is rendkívül tömör, az ebből való kiemelés valóban akár egy-két szó hosszúság esetén is azonosíthatóvá teszi a kiindulási pontként szolgáló művet. A klasszikus magyar szépirodalomból vett példákkal jól illusztrálhatóak a fentiek. A „Hess, madár!” rövid részlet tökéletesen alkalmas Arany János *Vörös Rébék* című művének beazonosítására, hiszen az egyes versszakok végén ismétlődő refrén a mű alapgondolatát tömöríti. De természetesen nem

²⁰ A világhálón számtalan szerkesztőprogramok segítségével vizualizált példa található mindezek alátámasztására. Lásd például YOSH: Watch How Daft Punk ‘Could’ Have Flipped The Sample To „One More Time” – *EDM News, Magnetic Magazine*, (2014) január 4. <https://www.magneticmag.com/2014/01/watch-how-daft-punk-could-have-flipped-the-sample-to-one-more-time-edm-news/> (Letöltés ideje: 2018. március 11.)

csak a ballada mint műfaj alkalmas a szemléltetésre, hiszen „A hetedik te magad légy!” felszólítással is kétségkívül azonosíthatóvá válik József Attila *Hetedik* című verse.

A másik oldalról megközelítve a kérdést, ha a kiemelt részlet nem alkalmas önálló gondolat hordozására, úgy arra sem lesz alkalmas, hogy szerzőjük egyéniségét tükrözze, ebből következőleg pedig a beazonosítás képességével sem rendelkezhet. Ezt példázhatja a mozifilmek posztereinek elkészítése kapcsán szinte zsánerré erősödött marketinges megoldás, ahol az adott főhős a poszter/borító középpontjából hol dühösen, hol eltökélten, hol vicces mosollyal stb. tekint le a nézőre, avagy a történet fontosabb szereplői a központi szereplő(k) körül elhelyezkedve, egyetlen képbe sűrítve igyekeznek visszaadni a film mondanivalóját. Mindezt kiválóan érzékeltethetik *A Gyűrűk Ura* trilógia epizódjaihoz, illetve a *Csillagok háborúja* hetedik epizódjához készített DVD-lemezborítók. Ezek esetében a szerkesztés logikája semmiképpen sem tekinthető azonosítható műként. Hogy egy-egy karakterről világossá válik, melyik filmről beszélünk, nem a poszter/borító készítőjének egyéni, eredeti alkotómunkájának tudható be, hanem a filmekből ismert jellegzetes alakok ismertségének.

A Gyűrűk Ura – A Gyűrű Szövetsége (1999) *Csillagok háborúja – Az ébredő erő* (2015)

A tartalmi vizsgálat azonban nem állhat meg a mű lényegét hordozó elemeknél. Az azonosítás képessége ugyanis nem csak veleszületett lehet. A mű meghatározott része az intenzív használat során maga is megszerezheti az azonosítás képességét.

A leggyakrabban e jelenséggel talán a populáris művészet területén találkozhatunk, amikor a művekből vett mondások szállóigévé nemesülnek. A rendszeres, visszatérő használat okán tudják generációk beazonosítani például a *Brian élete* című filmet az „Ti mind egyéniségek vagytok!” felszólítással, vagy egy másik generáció tagjai a *Casablanca* című filmet az elhíresült utolsó mondatával („Louis, I think this is the beginning of a beautiful friendship.”), vagy a *Micimackó*ból gyakran idézett azon mondat, mely szerint „a Trotechnikus, az mindig Elek”.

Ugyancsak széles körben ismert az *István, a király* című rockoperához készült – az ősbemutató poszterein és a lemezborítón is használt – grafikai alkotás, amely a Szent István-i monogram művészi módosítása. E grafikai alkotás újbóli, a rockopera új színrevitelével kapcsolatos reklámanyagokon történő felhasználásával kapcsolatosan kért SZJSZT-szakvélemény jelezte, hogy „a felperes Szent István aláírását, mint országunk kulturális örökségét csekélyebb részben változtatta meg. Ám az eljáró tanács e változtatásokat elegendőnek ítélte arra, hogy a felperesi grafikát szerzői műként minősítse. Egyrészt az egyéni, eredeti jelleg minimum-követelménye, küszöbértéke alacsony, melyet a Szerzői Jogi Szakértő Testület számos korábbi szakvéleményében megerősített. Másrészt a felperes grafikájának tematikája, színválasztása és grafikai kivitelezése egyéni, eredeti módon juttatja kifejezésre a felperesnek a Szent István és Koppány ellenállásából eredő dilemmával kapcsolatos véleményét. Végző soron a felperes új értelmet adott az aláírásnak, így mind az előadással kapcsolatban, mind a lemezborítóval kapcsolatban alkalmazott grafika emblematikus jelképpé vált”.²¹

Az Egyesült Államokban pedig bírósági döntés rögzíti, hogy Dashiell Hammett *A máltai sólyom* című detektívregényének főszereplő nyomozója önmagában véve még nem tekinthető jogvédett karakternek, mivel a kötetből kiolvasható személyisége és megjelenése (ballonkabát, kalap, fancsali ábrázat, szúrós tekintet stb.) semmiben nem tér el a korszak egyéb regényeiben feltűnt nyomozókhoz képest, továbbá a „történet nem róla szól”. Ugyanakkor a kötet 1941-es, John Huston rendezte filmes adaptációja révén Humphrey Bogart játéka a film noir zsánerének „mintanyomozójává” tette Sam Spade karakterét.²² A példák sora hosszan folytatható lenne, a Lánchíd hídfőjét őrző oroszántól a Gershwin *Rhapsody in Blue* című műve elején hallható glissandóig.

Fontos kiemelni, hogy a most felhozott példák heterogének abban a tekintetben, hogy azok egy része egyéni, eredeti jellegűnek minősül (pl. a lánchídi oroszán), mások azonban ilyen tulajdonsággal önmagukban – a forrásműtől függetlenül – nem rendelkeznek. Vagyis miközben e részletek nem hordozzák a mű eredeti gondolatának sűrítményét, sőt, esetenként önmagukban egyéni, eredeti jelleggel sem rendelkeznek, az azonosíthatóság az adott részlet intenzív használatának köszönhetően megtörténhet.

²¹ SZJSZT-21/16 – Grafika szerzői jogvédelme és felhasználása.

²² *Warner Brothers v. CBS*, 216 F.2d 945 (9th Cir. 1954).

A jelenség a jó hírnevű védjegyek fogalmával rokonítható, amelyek – a védelem alapvető feltételeinek teljesülése esetén, a lajstromozást követően – új, az oltalom igénylése során nem is vizsgált területre is kiterjesztik a hasznosításra vonatkozó monopóliumot. Ehhez hasonlóan, ha a mű maga szerzői jogi oltalmat élvez, az egyes részek az intenzív használattal akkor is önálló védelemre tehetnek szert, ha egyébként önállóan ilyen tulajdonsággal nem is feltétlenül rendelkeznek.

A szerzői jogi oltalom két alapfeltétele közül az eredetiséget az intenzív használat nem érinti, és nem is érintheti, hiszen az utólagos felhasználásnak nincsen ráhatása az alkotás folyamatára. A műrészlet azonban a fentiek szerint megszerezheti azt a képességet, hogy a szerző személyiségét megjelenítse. Ez azonban csak úgy képzelhető el, hogy végső soron a mű egyéni jellege – az intenzív használat okán – összekapcsolódik a teljes művel, és e logikai kapcsolat eredményeként az intenzíven használt részlet maga is felruházódik e tulajdonsággal. Ez a jelenség azonban csak adott, változó kiterjedésű kultúrkörben érvényesül, ebből következően pedig a szerzői jogi vizsgálat helytől és időtől függően akár eltérő végeredményre is juthat.

Ezt követően különösen izgalmas kérdés, hogy a részletek felhasználását milyen eljárásban, milyen módszerek alkalmazásával kell vizsgálni, megállapítani.

3. A felhasználás szakértői vagy laikus kérdés?

Az, hogy valamilyen szerzői jogi felhasználás megvalósult-e, vagy sem, ténykérdés. A bírósági tárgyalóterekben azonban világossá válik, hogy a felhasználás megvalósulásának bizonyítása nagyon sok gyakorlati nehézséget vet fel. Ezek közül jelen tanulmányban csupán egyre koncentrálnunk, nevezetesen arra a kérdésre, hogy a felhasználást „kinek a szemével” szükséges vizsgálni. A kérdés vizsgálata, esetleges eldöntése már csak azért is jelentős, mert, mint az alább is látható lesz, a szakértő a bizonyítandó tényt illetően megfelelő szakértelemmel kell, hogy rendelkezzen, és ennek az ismeretanyagnak a segítségül hívásával vizsgálja a rá bízott feladatot. Ezzel szemben a laikus elemzés nem feltételezi (habár elviekben nem is zárja ki) a bizonyos fokú (szak)ismeret meglétét. A kétféle vizsgálat között ezért elviekben fellelhető minőségbeli különbség. Ezenfelül a szakértő feladatánál fogva objektív módon köteles véleményt formálni a bizonyítandó tényről, ami a laikusoktól nem várható el. A laikusok legtöbb esetben szubjektív (érték)ítéletük alapján nyilvánítanak véleményt a ténykérdésről.

3.1. A szakértői elemzés

A szakértői elemzés talán legnagyobb előnye, hogy a szakértő rendelkezik az adott műfajú mű (például zenemű, fotóművészeti alkotás stb.) részletes vizsgálatához szükséges műszaki berendezésekkel, speciális szoftverekkel, mélységében ismeri továbbá az alkotási folyamatot is. A gyakorlatban így nem csupán teljes művek, hanem akár a művek létrehozásához felhasznált „elemi részecskék” (például hanghullámok, pixelek, programkódok stb.) is összevethetőkké válnak. Az ilyen módszerrel készített szakértői elemzés az előzőekből következően általában technokrata jellegű, műszaki jellemzőket felhasználva állapítja meg két mű kapcsolatát, illetve annak hiányát. Az ilyen elemzés nagy hátránya, hogy akár teljesen figyelmen kívül hagyja azt a körülményt, hogy a vizsgálat tárgya, a mű, milyen kulturális közegben született meg, igen korlátozottan képes továbbá csak leírni azt a kapcsolatot, ahogyan az alkotó elme a művet létrehozta. A szakértői elemzés további hátránya lehet, hogy a szakértő szélesebb körű ismeretei folytán olyan hasonlóságokat is kiolvashat, igazolhat a vitatott művek között, amelyekről a másodlagos alkotónak nem is volt tudomása. Általánosan elfogadott vélemény, hogy az önállóan létrehozott szerzői művek, függetlenül más művekhez való hasonlóságuktól, szerzői jogvédelemre tarthatnak számot. Ez különösen igaz lehet például az olyan művészeti ágakban, mint a zene, ahol – legalábbis elvben – jelentős számú, de nem végtelen változata létezik a hangoknak.

Ezt kiválóan igazolja a *Selle v. Gibb* ügyben hozott döntés. Itt a felperes Arrand Parsons, a klasszikus zene professzorának szakértői elemzésére támaszkodóan igyekezett bizonyítani a jogvitában érintett dalok feltűnő hasonlóságát. A Seventh Circuit ugyanakkor jelezte, hogy a felperesnek azt is bizonyítania kell, hogy az alperes észszerű keretek között hozzáfért a forrásműhöz.²³ A bírósági döntés szerint a felperes nem tudta cáfolni azokat az alperesi tanúvallomásokat, amelyek igazolni igyekeztek, hogy a Bee Gees zenekar független alkotómunka révén hozta létre a *How Deep is Your Love* című dalukat, és hogy a híres zenekar soha nem hallotta a felperes művét.²⁴

Kevésbé valószínű például feltűnően hasonló irodalmi alkotások önkéntelen, szándékolatlan megalkotása, mivel a rendelkezésre álló szavak kombinációi lényegesen nagyobb mozgásteret biztosítanak az irodalmi szerzők számára. Ennek ellenére ismert olyan döntés, amely irodalmi művek esetén sem zárta ki a már létező művek önkéntelen újraalkotásának a lehetőségét. Ahogy arra a *Sheldon v. MGM* ügyben dicta formájában a Second Circuit utalt: „Ha bármilyen csoda folytán valaki, aki sosem hallott még róla, újraalkotná Keats »Óda egy görög vázához« című művét, ő maga is »szerzővé« válna, és ha a művét levédeti [helyesen: regisztrálja], akkor

²³ *Ronald H. Selle v. Barry Gibb, et al.*, 741 F.2d 896 (1984), 901.

²⁴ Uo. 899.

senki más nem másolhatná az ő versét, habár ettől Keats művét még le lehetne másolni.”²⁵

A szakértői elemzés másik nagy előnye, hogy – ideális esetben – a szakértő mélyen ismeri az adott műfaj történetét is. Ennek azért van jelentősége, mert gyakran csak ezen a módon különíthetők el egymástól például az egyéni, eredeti jelleggel nem bíró, műfajfüggő zsánerek, általánosan alkalmazott panelek és a szerzői jogi védelmet élvező részletek. Esetenként ugyancsak mély szaktörténelmi ismeret szükséges például a népművészeti minták, sablonok elkülönítéséhez, amelyek átvétele nem teszi szükségessé a szerzői jogi engedélyezést. A posztmodern irodalomban gyakori (jelöletlen) vendégszövegek felismerése, elkülönítése ugyancsak szakértői feladat.

A műszaki jellemzőkön nyugvó elemzés és a „történeti” szempontok együttes alkalmazása megfelelő ténybeli alapot ad az eljáró bíróságoknak a megalapozott döntéshez. Ez a megközelítés szépen illeszkedik továbbá a szerzői jog objektív szankció-rendszeréhez is.

3.2. A laikus elemzés

A laikus elemzés annak vizsgálatára épít, hogy a nyilvánosság általános képességekkel, illetve felkészültséggel rendelkező tagjai össze tudnak-e kapcsolni két művet. Meglepő, de az amerikai joggyakorlat számára kiemelkedő jelentőségű az imént említett általános képesség vagy felkészültség kérdése. Hosszú ideig az amerikai joggyakorlatban Learned Hand bíró *ordinary observer*, vagyis átlagos megfigyelő tesztje uralkodott. E szerint a művek közötti lényeges hasonlóság csak annyiban volt megállapítható, amennyiben „az átlagos megfigyelő, hacsak nem a különbségek észlelésére fókuszál, hajlamos lenne figyelmen kívül hagyni azokat, és a művek esztétikai megjelenését azonosnak ítélné”.²⁶ Ezt a megközelítést azonban az elmúlt évtizedekben az amerikai bíróságok az *average lay observer*, vagyis az átlagos laikus megfigyelő tesztjével váltották fel, aminek alapján a kérdés az, hogy „egy átlagos hallgató megítélése szerint az állítólagos másolat a szerzői jogilag védett műből származik-e [vagy sem]”.²⁷

²⁵ „If by some magic a man who had never known it were to compose anew Keats’ *Ode on a Grecian Urn*, he would be an »author« and, if he copyrighted it, others might not copy that poem, though they might of course copy Keats.” Lásd *Sheldon v. Metro-Goldwyn Pictures Corp.*, 81 F.2d 49 (1936) 54.

²⁶ *Peter Pan Fabrics, Inc. v. Martin Weiner Corp.*, 274 F.2d 487 (1960) 489.

²⁷ *Ideal Toy Corp. v. Fab-Lu Ltd.*, 360 F.2d 1021 (1966) 1022; *Saul Steinberg v. Columbia Pictures Industries, Inc.*, 663 F. Supp. 706 (1987) 711.

A laikus elemzés végső soron azt vizsgálja, hogy a nyilvánosság adott kulturális környezetben élő tagjai, átlagos „műveltségű” emberek számára a később keletkezett mű visszaidézi-e a forrásművet. Miközben a vizsgálat ebben a megfogalmazásban kulturális szempontúnak tűnik, valójában elsősorban, vagy épp kizárólag, vagyoni jogi kérdésekre összpontosít: ha a később keletkezett mű olyan módon épít a korábbira, hogy annak piacát részben vagy egészben elvonja, úgy a laikus elemzés alapján a jogsértést meg kell állapítani.

A laikus elemzésre az amerikai joggyakorlat szerint bármikor sor kerülhet. Ugyanakkor abban az esetben, ha a forrásműhöz való észszerű hozzáférés nem bizonyítható, viszont korábbi közös forrás, bármiféle váratlan elem, avagy a másodlagos mű egyedisége/összetettsége hiányában is nyilvánvaló, hogy a származékos mű nem készülhetett önállóan, s a feltűnő hasonlóság (*striking similarity*) még csak véletlen sem lehet, akkor az eljárás folytatható.²⁸ Ebben az esetben azonban feltétel, hogy a felperes szakértői véleménnyel bizonyítsa ezt a hasonlóságot.²⁹

A laikus elemzés során nem lehet előzetes elvárás a forrásmű ismerete, mivel csak ezen a módon zárhatóak ki az eltérő kulturális háttérből adódó különbségek. Ebből is következik, hogy a laikus szempontok beemelése jelentősen szélesíti az átvevő mozgásterét. Ha ugyanis az átvett rész az eredeti műnek sem területi, sem minőségi szempontból nem volt jelentős része, úgy a jogsértést jellemzően nem állapítják meg.

A fentiek mellett, vagy annak ellenére, a laikus vizsgálat sem képes azt a folyamatot értékelési szempontjai közé beemelni, ahogyan az alkotó elmét érő (kulturális) hatások önkéntelenül saját gondolattá formálva, de még az eredeti minta elemeit is tükrözve megjelennek a művekben. Az önkéntelen, szándékolatlan átvétel, ha nem is gyakori, kétségkívül létező jelenség, amelyre az igazságszolgáltatásnak tekintettel kell lennie.

Végül meg kell említeni, hogy a laikus szempontok beemelése nem csak esküdt-bírói rendszerben képzelhető el. Az alábbiakban több olyan pert is bemutatunk röviden, ahol a hivatásos bíró maga értékelte az átvevő és a forrásmű kapcsolatát, a fentebb bemutatott laikus szempontok alapján.

3.3. Az USA esetjoga

Az amerikai bírósági ítélezési gyakorlatban mindennapos, hogy a felhasználás tényét szakértő tanú véleménye alapján állapítják meg. Ez történt például a Ninth

²⁸ *Arnstein v. Porter*, 154 F.2d 464 (1946) 468; *Jimmy Testa, et al., v. Danny Janssen, et al.*, 492 F. Supp. 198 (1980) 203; *Selle v. Gibb*, (1984) 904.

²⁹ *Testa v. Janssen*, (1980) 203.

Circuit előtt zárult *VMG v. Ciccone* ügyben,³⁰ amely kiválóan rávilágít a szakértői bizonyítás meglévő korlátaira. A per központi kérdése az volt, hogy a világhírű Madonna ugyancsak világhírű *Vouge* című hangfelvételében felhasználta-e a felpe-res Love Break című hangfelvételének 0,23 másodperc hosszúságú töredékét. Felpe-res több szakvéleményt is bemutatott, amelyek összecsengtek abban a tekintetben, hogy a hangminta valóban többszörözésre került. A szakértői vélemények szétartot-tak azonban abban a kérdésben, hogy megtörtént-e a hangminta önálló felhasználás-nak nem minősülő átalakítása is (másik hangnembe történő transzponálása). Sőt, nemcsak a szakértői vélemények voltak különbözőek e kérdésben, hanem a szakér-tők saját álláspontjukat is módosították az eljárás során. Ahogy a bírósági ítélet meg-állapítja: „[m]ás szóval, egy magasan képzett és gyakorlott zenész kifejezetten azért hallgatta meg a felvételt, hogy megállapítsa, annak mely része került többszörözésre, és a szakértő nem tudta ezt pontosan megtenni”.³¹ Az ügy eldöntéséhez végül nem volt szükséges a felhasználás pontos terjedelmét megállapítani, ezzel együtt ebben az eljárásban a szakértői bizonyítás zátonyra futott.

A Ninth Circuit által tárgyalt *Newton v. Diamond* ügyben³² sem segített annak megállapításában a szakértői bizonyítás, hogy egészen pontosan milyen felhasználás történt. Az ügy alapkérdése az volt, hogy a Beastie Boys nevű zenekar milyen módon használta fel James W. Newton *Choir* című hangfelvételének egy rövid részletét. Az eljárás során az igazolásra került, hogy a többszörözés megtörtént, abban a kérdés-ben azonban a szakértők már nem tudtak egybehangzóan állást foglalni, hogy a több-szörözésen kívül más is történt-e: „*Nem tiszta*, hogy a hangmintát módosították vagy manipulálták-e, bár a Beastie Boys hangmérnöke állította, hogy a hangszín, a hang-magasság és a ritmus módosítása általánosan elfogadott, illetve, hogy Newton azt állította, hogy a hangmagasságot kis mértékben lefelé módosították.”³³

Az amerikai bíróságok gyakorlata e ponttól szétart, attól függően, hogy önma-gában a többszörözés (szakértői) megállapítását elégségesnek tekintik-e a jogsér-tés megállapításához. Miközben az erre adott válasz sok tekintetben műfajfüggő, a Sixth Circuit előtti *Bridgeport v. Dimension Films* ügyben³⁴ a bíróság arra jutott, hogy a jogsértés megállapításához – bizonyos esetben – elégséges a többszörözés szakértői megállapítása, mivel a hangfelvételen fennálló kizárólagos engedélyezési jogok köre kiterjed a mintavétel jogára is. A bíróság levezetése szerint e szabályozás oka, hogy a mintavételezésre – szinte kivétel nélkül – a minta sikeressége, értékes-sége miatt kerül sor, ha pedig a mintavételezéshez fűződő jog csak bizonyos mennyi-ségi korlát felett lenne gyakorolható, úgy ez a kiadói jog kiüresedne. A Sixth Circuit

³⁰ *VMG Salsoul, LLC, v. Madonna Louise Ciccone, et. al.*, 824 F.3d 871 (2016) 880.

³¹ Uo.

³² *James W. Newton v. Michael Diamond*, 349 F.3d 591 (2003).

³³ Uo. 594. (Kiemelés és fordítás a szerzőktől.)

³⁴ *Bridgeport Music, Inc. v. Dimension Films*, 410 F.3d 792 (2005).

az amerikai szerzői jogi szabályozásból³⁵ is le tudta vezetni a kizárólagos jog fent említett kiterjesztő jellegű értelmezését.

A már említett *VMG v. Ciccone* és *Newton v. Diamond* ügyekben a Ninth Circuit azonban más eredményre jutott. Miközben mindkét ügyben a bíróság a többszörözés tényét – szakértői bizonyítás útján – megállapította, mindkét esetben úgy látta, hogy az engedély nélküli többszörözés önmagában nem eredményezte a felperesek szerzői jogainak megsértését. Az eljáró bíróságok arra jutottak, hogy alkalmazni szükséges a *de minimis non curat lex* alapelvet (a továbbiakban röviden: *de minimis*), amely szerint a jogsértés megállapításához az is szükséges, hogy az engedély nélküli többszörözés *a nyilvánosság átlagos képességgel rendelkező tagja* számára felismerhető legyen.

A Ninth Circuit végső soron – a *de minimis* szabály hangfelvételekből történő hangmintázás esetén történő alkalmazhatóságának elismerésével – rendkívül szokatlan módon nyíltan felvállalta a *Bridgeport*-döntésben foglaltakkal ellentétes álláspontját. Ezzel a fórum maga hozta létre a szövetségi fellebbviteli bíróságok közötti megosztottságot (*circuit split*).³⁶ Ez az állapot indokot és lehetőséget szolgáltathat az amerikai Legfelsőbb Bíróságnak arra, hogy a jövőben egy *certiorari*³⁷ kiadásával magához vegyen egy konkrét jogesetet, és azon keresztül igyekezzen egységes jogi álláspontot kidolgozni e területen. Sőt, e jelzés arra is alkalmas lehet, hogy „felnyissa a jogalkotó szemét”, amely esetleg az amerikai szerzői jogi törvény – az *USCA* – módosításával világosan dönthetne a samplinglelésről.

A *VMG v. Ciccone* ügyben a bíróság azt állapította meg, hogy az átvett részlet olyan rövid volt (0,23 mp), amely miatt a közönség átlagos képességekkel rendelkező tagja az átvett minta alapján az eredeti művet nem lenne képes azonosítani. Másként kifejezve ebben az ügyben a bíróság tisztán mennyiségi tesztet alkalmazott.

Az átvett hangminta a *Newton v. Diamond* ügyben is viszonylag rövid, kb. hat másodperces volt, de ezt a mintát a Beastie Boys együttes saját felvételében több mint negyven alkalommal szólaltatta meg. Az eljáró bíróság a mennyiségi vizsgálat során azt állapította meg, hogy az átvett minta az eredeti Newton-féle felvételen csak egyszer szólalt meg, vagyis mennyiségi értelemben elenyésző részét teszi csupán ki

³⁵ Section 114(a) of Title 17 of US Code.

³⁶ Uo. 886.

³⁷ A *certiorari* az angol mellett az amerikai jogorvoslati rendszernek is alapvető eleme. A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság általi felülvizsgálat nem jog, hanem pusztán lehetőség a pereskedők számára. Amennyiben az egyik fél szeretné, hogy a per a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság elé kerüljön, egy erre irányuló indítványt kell tennie az úgynevezett *writ of certiorari* kiadása érdekében, amellyel szemben ellenfele ellenvetéssel élhet. A Szövetségi Legfelsőbb Bíróság csak akkor adja meg a *certiorarit*, ha erre nézve speciális és jelentős okot talál. Ehhez az kell, hogy a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság kilenc bírása közül legalább négy az indítvány elfogadása mellett szavazzon. Ezt *Rule of Four*nak nevezik. Lásd SCHUBERT, Frank: *Introduction to Law and the Legal System*. Seventh Edition. Boston – New York, 2000. 160. o.

a forrásfelvételnek. A bíróság úgy látta, önmagában ez, vagyis a mennyiségi vizsgálat eredménye is elégséges lehet a jogsértés kizárására. A bíróság azonban a mennyiségi teszten túl minőségi vizsgálatot is végzett. Ennek során azt állapította meg, hogy az átvett rész „nem jelentősebb”, mint az eredeti kompozíció bármely másik része. A bíróság nyomatékkal jelezte, hogy a felperes nem tudta igazolni, hogy az átvett rész az egész mű szempontjából kiemelt jelentőséggel bírna, ugyanis az átvett rész egy hosszabb, azonos zenei eszközt használó periódus sok eleme közül az egyik, amelyik semmilyen szempontból nem tér el a többi elemtől.³⁸ A fentiekre tekintettel a bíróság azt állapította meg, hogy az átvétel eredményeként a forrásmű és az új mű nem hasonlítanak egymásra, továbbá, hogy a közönség átlagos képességekkel rendelkező tagja nem lenne képes a két művet összekapcsolni.

Az amerikai fellebbviteli bíróságok gyakorlata a fentiek alapján nem tekinthető egységesnek. Egyes bíróságok a de minimis szabály alkalmazásával azt tekintik elsődlegesnek, hogy a nyilvánosság átlagos képességekkel rendelkező tagjai a forrás és az átvevő művek/felvételek közötti összefüggést felismerhetik-e, ebben a kérdésben továbbá nemcsak mennyiségi, hanem minőségi szempontokat is figyelembe vesznek. Más amerikai fellebbviteli bíróságok azonban a de minimis szabályt nem, vagy csak jóval korlátozottabb körben veszik figyelembe. A két különböző útvonal eredője azonban azonos, hiszen azok kiindulópontja minden esetben a szakértői elemzés, vagyis annak a ténynek a szakértői megállapítása, hogy az átvételre sor került-e.

3.4. Magyarország

Magyarországon a polgári perek esetén a szabad bizonyítás, illetve a bizonyítékok szabad mérlegelésének elve érvényesül.³⁹ (Az új Pp. rendszerében a tényállás szabad megállapításának elve és a bizonyítási érdekek fogalmai mentén az alapvető szabályok nem változnak.) Az előzőekből következően az eljáró bírák az eset körülményeitől függően szabadon választják meg az alkalmazott bizonyítási eljárásokat. A bizonyítási eszközökön belül a tárgyalta ügy szempontjából kiemelkedik a szakértő, aki a perrel érintett jelentős tény megállapításához, értékeléséhez szükséges szakértelemmel rendelkezik.

A szerzői jogi ügyekben az eljáró bíróságok rutinszerűen rendelik ki a Szerzői Jogi Szakértő Testületet (a továbbiakban: SZJSZT) a felhasználás (jellemzően: többszörözés vagy átdolgozás) tényének vizsgálatára. Az SZJSZT-nek lehetőségei korlá-

³⁸ A tárgyalta szempontból nincsen jelentősége, az ügy egésze szempontjából azonban fontos paraméter volt, hogy az alperes felhasználási engedélyt kért és kapott felperestől a műre, ez az engedélyezés azonban elmaradt a hangfelvételteljes jogok vonatkozásában.

³⁹ Pp. 3. § (5) bekezdés.

tozottak, mivel – az eljárására vonatkozó 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet szerint – az eljáró tanács a feltett kérdések és a benyújtott iratok alapján köteles a szakértői véleményt kialakítani, a tények megállapítására külön bizonyítást nem végezhet, nem tarthat helyszíni szemlét, és nem is idézhető. E szabályozásból következően az eljáró tanács a valóságnak csak azon részét ismerheti meg, amelyet a bíróság által rendelkezésre bocsátott iratokból, adathordozókból kiolvashat.

Az SZJSZT általános eljárási gyakorlata szerint – az eljárására vonatkozó szabályoknak megfelelően – kizárólag szakértői bizonyítást végez, vagyis kizárólag az esetleges felhasználás tényét állapítja meg. Noha az eljáró tanácsok – helyesen – rendszerint szerét ejtik annak, hogy a felhasználás tényszerű megállapításán túl a jogi minősítéssel összefüggő álláspontjukat is rögzítsék a megkereső számára, ez utóbbit a kirendelő bíróságok nem minden esetben veszik figyelembe.⁴⁰

Az SZJSZT a felhasználás rögzítésén túl a közönség átlagos képességekkel felruházott tagjának szubjektív benyomását nem vizsgálhatja, így a magyar igazságszolgáltatás rendszeréből ez a szempont jelenleg szinte teljesen hiányzik.

Üdítő kivételként érdemes megemlíteni azonban az SZJSZT mellett működő Egyeztető Testületet, amely bizonyos ügyekben legalább elvi szinten biztosíthatná a laikus szempontok beemelését. A lehetőség azért csupán elvi, mivel az Egyeztető Testület 1999-es létrehozása óta a mediáció e sajátos formáját soha nem használták a gyakorlatban. Mivel az Szjt. 103. § (1) bekezdése szerint az eljáró Egyeztető Testület tagjait az SZJSZT tagjai közül kell kijelölni, elvileg nem kizárható, hogy adott ügyben kizárólag olyan személyek járjanak el, akik bár a szerzői joghoz általában értenek, a konkrét ügy vonatkozásában mégis laikusnak számítanak (például egy építészeti ügyben az SZJSZT zeneművész tagjai nyilvánvalóan nem minősülnének – a szó hagyományos értelmében – szakértőnek). Fontos hangsúlyozni, hogy az Egyeztető Testület nem arbitrációs, hanem mediációs fórum abban az értelemben, hogy az eljárás célja a szerzői jogi viták egyezség útján történő lezárása, vagyis az Egyeztető Testület kötelező döntést csak akkor hoz, ha az általa javasolt megállapodást a felek hallgatólagosan vagy kifejezetten elfogadják.⁴¹

Összefoglalóan elmondható, hogy ellentétben az Egyesült Államok joggyakorlatával, ahol szakértő bevonása nem minden esetben történik meg, és a tények

⁴⁰ Figyelemre méltó a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának azon kezdeményezése, amely a bírósági kirendelésre indult szakértői eljárások nyomán született szakvéleményeket, illetve az alapul fekvő jogvitákban hozott bírósági ítéleteket veti össze abból a szempontból, hogy a bíróságok milyen mértékben támaszkodnak a szakvéleményben foglaltakra. Az adatbázis egyelőre még hézagos, annak ellenére is, hogy a bíróságok egyébként jogszabály erejénél fogva kötelesek lennének ítéleteiket az SZJSZT részére megküldeni. Az említett összehasonlító szakvélemény- és jogesetgyűjteményt lásd https://www.sztnh.gov.hu/hu/szjszt/kereses?field_szakterulet_value=All&field_megkereso_value=All&field_birosagi_hatarozat_value=All (*Letöltés ideje: 2018. március 11.*)

⁴¹ Vö. Szjt. 104. § (3) bekezdés.

megállapítása sok esetben a laikusokra vagy a bíróságra marad, Magyarországon a szerzői jogi vitáknál gyakorlatilag megkerülhetetlen a szakvélemény beszerzése. Ezt a különbséget a fentiekben bemutatott intézményi eltérés (az Egyesült Államokban ismeretlen a szerzői jogi szakértő testület gondolata) mellett a szakvélemények költségei közötti különbségek is indokolhatják. Az SZJSZT eljárási díja a „legdrágább”, öttagú tanács esetében nettó 285 000 Ft. Egy amerikai szakértő egymagában is ennek az összegnek többszörösét kéri el szakvéleményének az elkészítéséért.

3.5. A műfaji függőségek és azok hatása a jogalkalmazásra

A laikus vizsgálatra akkor van lehetőség, ha a publikum a védett alkotásokat megismerheti, azokat érzékelheti. A művek azonban – műfajuktól függően – eltérő módon jelennek meg a közönség előtt. A fő különbség nem abban érhető tetten, hogy a laikus közönség elsősorban mely érzékszervével tapogathatja le a védett alkotást, hanem hogy egyáltalán találkozik-e olyan megjelenési formájával a műnek, amelyre a védelem kiterjed.

Amióta a modern szerzői jog megszületett, a védelmi ernyő alá tartozó műfajok száma alig-alig bővült. Hagyományosan e körbe tartoznak az irodalom, a művészet és a tudomány kifejeződései. Igaz ez annak ellenére is, hogy a művek rögzítésére használt technológiai eszközök (fénykép, hanglemezt, filmszalag, s mindezek digitális megfelelői) bővülésével a művek megjelenési formái megszorodtak. Az is igaz, hogy a hozzájuk kapcsolódó szerzői jogvédelem tartalma részlegesen eltér egymástól. Ám ettől függetlenül egy hanglemez és egy filmfelvétel is általában művészeti alkotásokat tartalmaz.

E rendszert alapvetően módosította a számítógépi programalkotások befogadása a védett alkotások körébe, amelyről először a számítógépi programok jogi védelméről 91/250/EGK irányelv,⁴² majd ezt követően a TRIPS egyezmény,⁴³ végül a Szellemi Tulajdon Világszervezete Szerzői Jogi Szerződése⁴⁴ rendelkezett.

E tanulmánynak nem célja a számítógépi programalkotások szerzői jogi védelmével összefüggő kérdések kifejtése, a tárgyalt téma szempontjából azonban a szoftverek kiemelkedő jelentőséggel bírnak. Az EUB a szoftverek szerzői jogi védelmét sok ügyben, sok szempontból megvizsgálta, mely vizsgálatok rendre arra az ered-

⁴² 91/250/EGK (1991.05.14.) számítógépi programok jogi védelméről 1. cikk (1) bekezdés.

⁴³ 1998. évi IX. törvény az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesi Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről, Megállapodás a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól 10. cikk.

⁴⁴ 2004. évi XLIX. törvény a Szellemi Tulajdon Világszervezete 1996. december 20-án, Genfben aláírt Szerzői Jogi Szerződésének, valamint Előadásokról és a Hangfelvételekről szóló Szerződésének kihirdetéséről 4. cikk.

ményre jutottak, hogy a szoftverek szerzői jogi oltalma sok tekintetben korlátos.⁴⁵ Ilyen korlátoltságot rögzített az EUB a *Bezpečnostní softwarová asociace kontra Ministerstvo kultury* ügyben,⁴⁶ amelyben megállapította, hogy valamely számítógépi program grafikus felhasználói felülete nem minősül a számítógépi programok kifejezésének, és a szoftver irányelv alapján nem részesülhet a számítógépi programok szerzői jogi védelmében. És bár az EUB külön felhívta a figyelmet arra, hogy a grafikus interfészek – ha szoftverként nem is – grafikus műként, az Infosoc irányelv szerinti feltételek teljesülése esetén védelem alatt állhatnak, az ehhez szükséges egyéni, eredeti jelleg csak a számítógépi programalkotásokhoz alkalmazott grafikus felület egy része esetén detektálható. Hasonló ítélet ismert az Egyesült Királyságból,⁴⁷ és hazánk viszonylatában az SZJSZT több szakvéleményében ugyancsak ezzel megegyező álláspontra jutott.⁴⁸ A *USCA* rendelkezéseit az amerikai joggyakorlat szintén következetesen követi.⁴⁹ Összességében a jogirodalom is ezt az álláspontot fogadja el helyesnek.⁵⁰

Részben a fentiekből következően minden szoftver esetén védett a számítógépi programalkotás forráskódja és gépi kódja, a közönség tagjai azonban önmagukkal ezekkel az esetek túlnyomó többségében nem találkoznak. A közönség tagjai jellemzően azzal a grafikus interfésszel találkoznak, amely nem minősül a szoftver védett kifejezési formájának, ebből következően pedig szoftverként az Európai Unió területén nem állhat védelem alatt. A közönség által megismerhető grafikus interfész továbbá csak az esetek egy – talán nem is nagyobb – részében áll grafikai műként

⁴⁵ Erről lásd részletesen BÉKÉS Gergely: Szoftverek szerzői jogi védelme a gyakorlatban. In LEGEZA Dénes (szerk.): *A szerzői jog gyakorlati kérdései – Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből (2010–2013)*. Budapest, 2014. 150–163. o.

⁴⁶ C-393/09. *Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany kontra Ministerstvo kultury* ügyben 2010. december 22-én hozott ítélet ECLI:EU:C:2010:816.

⁴⁷ *Navitaire Inc. v. easyJet Airline Company and Others*, [2004] EWHC 1725 (Ch).

⁴⁸ „A felperesi szoftver vizuális megjelenése ugyanakkor szorosan követi a megvalósítandó funkciókat, igazodik a megjelenítési környezethez és a hasonló szoftverekben alkalmazott megoldásokhoz, ezért összességében sem rendelkezik olyan egységességgel, eredetiséggel, amely önálló szerzői jogi védelmet biztosítana a számára.” Lásd SzJSzT 19/13 – Számítógépi program jogi védelme, SzJSzT 27/13 – Számítógépi program jogi védelme.

⁴⁹ *Computer Associates International, Inc., v. Altai, Inc.*, 982 F.2d 693 (1992); *Sega Enterprises Ltd. v. Accolade, Inc.*, 977 F.2d 1510 (1992); *Apple Computer, Inc. vs. Microsoft Corporation*, 35 F.3d 1435 (1994); *Lotus Development Corporation v. Borland International, Inc.*, 516 U.S. 233 (1996).

⁵⁰ MYLLY, Ulla-Maija: Harmonizing Copyright Rules for Computer Program Interface Protection. *University of Louisville Law Review*, 48. (2010) 4., 877–908. o.; SAMUELSON, Pamela – VINJE, Thomas – CORNISH, William: Does Copyright Protection Under the EU Software Directive Extend to Computer Program Behaviour, Languages and Interfaces? *European Intellectual Property Review*, (2012) 2., 158–166. o.; VEZZOSO, Simonetta: Copyright, Interfaces, and a Possible Atlantic Divide. *JIPITEC*, (2012) 2., 153–161. o.; DUBUISSON, Thomas: IP protection for graphical user interfaces in the EU, US and China. *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, (2015) 10., 769–770. o.

védelem alatt. Ezt a *BSA v. Ministerstvo kultury* döntés is megerősítette,⁵¹ mely megközelítés az angol joggyakorlatba is beszivárgott.⁵² Hasonlóképp, az Egyesült Államok legfrissebb esetjoga is ebbe az irányba mutat. A Federal Circuit az *Oracle v. Google* ügyben hangsúlyozta, hogy „a parancsok sora, amely arra utasítja a számítógépet, hogy az egy kívánt műveletet végrehajtson, tartalmazhat olyan kifejezést, amelyet szerzői jogvédelem illethet. [...] Egyetértünk az Oracle-lel, hogy a Ninth Circuit joggyakorlata alapján egy eredeti mű – még ha funkcionális szereppel is bír – szerzői jogvédelemre méltó, amennyiben a szerzőjének több út állt rendelkezésére, hogy kifejezze az alapul fekvő ötletet”.⁵³

Az természetesen nem meglepő, sőt, talán közhelyszerű megállapítás, hogy a közönség az eltérő műfajú védett alkotásokkal eltérő módon találkozik, azokat eltérő módon észleli. A vizsgált szempontból most azonban az következik, hogy ha a szerzői jogi védelemre irányuló vizsgálatokra egységes eljárásrendet kívánunk fenntartani, úgy nem választhatjuk kizárólagos megoldásként a laikus elemzést, hiszen az, legalább a szoftverek esetén – az észlelés sajátos okai miatt – nem vállalható következményekkel, a szerzői jogi oltalom drasztikus szűkülésével járna.

Ugyanez igaz lehet egyébként más műtípusok esetén is, ahol az azonosíthatóság problematikája jelzi világosan, milyen jelentős különbségek képzelhetők el a laikus és a szakértői értékelés között. Különösen igaz lehet ez például a képzőművészetek világában. Például azt, hogy egy festmény egy korábbi alkotás szolgálja másolata-e, egy laikus vajmi kevés sikerrel tudja saját kútfőből eldönteni. E téren ugyanis csak jelentős szakmai tapasztalatokkal rendelkező személyek – egyébként gyakran egymásnak is ellentmondó – véleményére támaszkodva lehet dönteni a jogvédelem fennállásáról. Nem tökéletes a következő példa, mivel Leonardo da Vinci művei a reneszánsz mester 1519-es halála okán már a közkinccs részét képezik (illetve sosem volt szerzői jogvédelem tárgya). Mégis érdekes lehet a sokak által da Vincinak tulajdonított *Salvator Mundi* friss esete, amelyet 2017. november 15-én árverezett el a Christie's 450,3 millió dolláros rekordösszegért. A kalandos életutat megjárt fest-

⁵¹ C-393/09. 46–47. pont.

⁵² *Navitaire v. easyJet* (2004), [97]–[98] pontok.

⁵³ *Oracle America Inc. v. Google Inc.*, 750 F.3d 1339 (2014) 1367. o. A jogeset elemzését a magyar jogirodalomból lásd SOMKUTAS Péter: Gondolatok egy csatlakozófélületet érintő jogvita kapcsán – *Oracle v. Google. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, (2015) 3., 5–17. o. A *Federal Circuit* ítéletével szemben a Google azonnal fellebbezést nyújtott be, amely mögött amerikai szerzői jogász professzorok igen meggyőző *amicus curiae*-vel sorakoztak csatasorba. Lásd *Brief of Amici Curiae Intellectual Property Professors in Support of Grant of Petition in case No. 14-410 in the Supreme Court of the United States, Google Inc. v. Oracle America, Inc.* Az *amicus curiae* tartalmával kapcsolatban lásd MEZEI Péter: Digital First Sale Doctrine Ante Portas – Exhaustion in the Online Environment. *JIPITEC*, (2015) 1., 23–71. o. A *Supreme Court* végül 2015. június 29-én elutasította az ügy érdemi megtárgyalásához szükséges *writ of certiorari* kiadását. Lásd *Google, Inc. v. Oracle America, Inc.*, 135 S.Ct. 2887.

ményről ugyanis még a legképzettebb szakértők véleménye is eltér annak eredeti alkotóját illetően. Hosszas kutakodás eredményeként még évekkel ezelőtt egy tudóscsapat kijelentette, hogy a „férfi Mona Lisa”-nak nevezett kép Leonardo kezétől származik, ám mások – francia és német szakemberek – ennek lehetőségét kizárják, és nagyjából abban állapodnak meg, hogy Leonardo valamelyik tanítványa készíthette, és da Vinci legfeljebb a vázlatba dolgozhatott bele.⁵⁴ Való igaz, hogy itt fél évezreddel ezelőtti műről van szó, ám ennek ellenére érzékelhető, milyen komoly szakértelmet igénylő területről van szó, ahol a laikus elem térnyerése – összhangban a szoftverekkel kapcsolatban elmondottakkal – a jogvédelem beszűkülésének a veszélyével járhat.

4. Záró gondolatok

A fenti elemzés elsődleges célja az volt, hogy a szerzői jogi azonosíthatóság különféle szempontjait számba vegye. Ennek kapcsán hangsúlyosan elemezte azt a dilemmát, amely a szerzői jogi eredetiség megállapításának szakértői, illetve laikus bizonyításának módszere közötti választásból fakad.

Egyrészt megállapításra került, hogy a laikusok bevonása a bizonyítási eljárásba számos esetben szélesebb mozgásteret és rugalmasságot biztosít a felhasználói oldal számára, ráadásul az Egyesült Államokban ez a megoldás olcsóbb is, mint egy szakvélemény beszerzése. Ugyanakkor a szakértő az adott területen meglévő szakismertekre támaszkodva viszonylag kiszámíthatóbb álláspontot tud képviselni, mint a sok esetben a megérzéseire támaszkodó laikusok. Harmadrészt világos az is, hogy a magyar eljárásjog nem teszi lehetővé a laikusok bevonását a szerzői jogviták eldöntésébe, hiszen – az elemzésünk szempontjából marginálisnak tekinthető kivételektől eltekintve – ülnökök nem járnak el szerzői tárgyú polgári, illetve büntetőügyekben. Ráadásul a szerzői jogviták eldöntésébe gyakran bevont SZJSZT eljárásrendje sem teszi lehetővé, hogy a szak-, vagyis jogkérdéseken felül az eljáró tanácsok ténykérdéseket illetően bizonyítást folytassanak le. Természetesen az egyes szakvélemények tartalmazhatnak olyan releváns információkat, amelyek mentén a felek vagy az eljáró bíróság a tényeket illetően levonhatják a megfelelő következtetéseket, de ez a feladat mindig az SZJSZT-t megkereső felek feladata.

⁵⁴ POGREBIN, Robin – REYBURNNOV, Scott: Leonardo da Vinci Painting Sells for \$450.3 Million, Shattering Auction Highs. *The New York Times*, (2017) november 15. <https://www.nytimes.com/2017/11/15/arts/design/leonardo-da-vinci-salvator-mundi-christies-auction.html> (*Letöltés ideje: 2018. március 11.*); EMÖD Péter: Áldott állapot. *HVG*, (2017) november 23., 46–47. o.

Érdemes megemlíteni, hogy a 2018. január 1-től hatályos új polgári perrendtartás sem hoz e téren érdemi változást. Az új törvény ugyan lehetővé teszi a magánszakértő, sőt akár az eseti magánszakértő⁵⁵ bevonását is az eljárásba,⁵⁶ azonban a magánszakértő továbbra is csak az adott perben felmerülő szakkérdésről készíthet véleményt.

Érdemes ugyanakkor röviden a magyar perrendtartás és az SZJSZT eljárásrendjén túl is tekinteni. A világ számos pontján alkalmaznak ugyanis speciális bíróságokat a szellemi tulajdonvédelmi jogviták elbírálására. Az Egyesült Államokból ismert és általunk is elemzett esküdtszéki rendszeren túl az International Chamber of Commerce 2016-os jelentése szerint Belgiumban, Kínában és Thaiföldön létezik olyan speciális IP bíróság, amelyen jogilag képzett bírók mellett jogi végzettséggel nem rendelkező bírák is szerepet kapnak az eljáró tanácsban. Így a belga laikus bírák a kereskedelmi jogban, a thaiföldiek a szellemi tulajdonvédelem terén vagy a nemzetközi kereskedelmi jogban kell, hogy jártasak legyenek, Kínában viszont a népi ülnököktől ilyen szakismeret sem elvárt.⁵⁷

Ugyancsak fontos, hogy a legtöbbször nemzetközi elemet is felvonultató szellemi tulajdonvédelmi jogviták megoldására egyre szélesebb körben fordulnak a felek a bíróságon kívüli vitarendezés, elsősorban az arbitrációs eljárások felé. Ennek egyik okaként a WIPO azt jelöli meg, hogy az állami bírakkal ellentétben a feleknek lehetősége nyílik olyan választott bírót felkérni a jogvita eldöntésére, aki a jogi előírások ismeretén túl rendelkezik az adott területen elvárt szakértelemmel.⁵⁸ E választott bírák tehát hangsúlyosan nem a laikus elemet képviselik, azonban egy személyben ötvözik a bíró és a szakértő szerepéből fakadó előnyöket, egyszersmind megbízhatóbbá és kiszámíthatóbbá teszik a jog- és ténykérdések eldöntését.

A fentiek is jelzik, hogy több olyan alternatív megoldás ismert, ahol a laikus és/vagy speciális szellemi tulajdonvédelmi szakismerettel rendelkező szereplő bevonásával igyekeznek a jogalkotók megkönnyíteni a jogviták eldöntését.

Magyarországon – ha korlátozott körben is – a szerzői jogi mediáció kereteit a jogalkotó már 1999-ben megteremtette az SZJSZT mellett működő Egyeztető Testületre vonatkozó szabályok rögzítésével. Ha másért nem, a peres eljárások idő- és költségigénye okán érdemes lenne annak megfontolása, hogy az Egyeztető Testület mediációsából valódi arbitrációs fórummá váljon. Ez egyben arra is lehetőséget biztosítana, hogy a laikus szempontok beemelésére kontrollált keretek között kerüljön sor.

⁵⁵ Vö. 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról 300. § (2) bekezdés és 2016. évi XXIX. törvény az igazságügyi szakértőkről 2. § 4. pont és 4. § (4) bekezdés.

⁵⁶ Vö. új Pp. 302–305. §.

⁵⁷ International Chamber of Commerce: *Adjudicating Intellectual Property Disputes – An ICC report on specialised IP jurisdictions worldwide*. 2016. 16. o. Iparjogvédelmi ügyekben további országokból hozhatók példák nem jogképzett szakemberek bíróként történő alkalmazására. Lásd uo. 17–18. o.

⁵⁸ Vö. <http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/why-is-arb.html> (*Letöltés ideje: 2018. március 11.*)

A megfelelő kontrollt az SZJSZT tagjainak kinevezése útján az igazságügyi miniszter, az eljáró Egyeztető Testület tagjainak kijelölése során pedig a jogvitában érintett felek gyakorolhatnák.

Ha a jelen tanulmány nem is amellett foglal állást, hogy Magyarországon az amerikai esküdtzéki rendszerhez hasonló modellt volna szükséges bevezetni, mégis úgy látjuk, hogy megfontolandó előnyökkel szolgálhat a laikus elem térnyerése a szerzői jogviták világában.